

Jacek Soplica jako bohater dynamiczny

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Bogusław Dopart, *Książdź Robak*, „Wiek XIX: Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 2010, s. 26–30.
- Źródło: Juliusz Kleiner, *Dzieje Konrada*, [w:] tegoż, *Mickiewicz*, t. 2, Lublin 1998, s. 310.
- Źródło: Juliusz Kleiner, *Dzieje Konrada*, [w:] tegoż, *Mickiewicz*, t. 2, Lublin 1998, s. 306.
- Źródło: Alina Kowalczykowa, *Czym był romantyzm?*, Warszawa 1990, s. 68–69.
- Źródło: Mikołaj Grabowski, *Teczka Jacka Soplicy*, dostępny w internecie: <https://www.rp.pl/teatr/art3845321-teczka-jacka-soplicy> [dostęp 10.02.2022].
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 49–50.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 51.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 314–316.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 1982, s. 302.

Jacek Soplica jako bohater dynamiczny

Scena *Bitwa* wykonana na szkatule przeznaczonej do przechowywania manuskryptu *Pan Tadeusz*. Dzieło rzeźbiarza Józefa Brzostowskiego z 1873 r. na bazie rysunku Juliusza Kossaka.

Źródło: Robert Niedźwiedzki, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Bez wątpienia Jacka Soplicę uważa się za najważniejszego bohatera wykreowanego przez Adama Mickiewicza oraz jedną z najsłynniejszych postaci w historii polskiej literatury:

((Juliusz Kleiner

Dzieje Konrada

Jacek Soplica przemieniony w Ks. Robaka wchłonął najistotniejszą treść przeżyć osobistych Mickiewicza i jego postulatów, ale w przeciwieństwie do Konrada z *Dziadów* nie jest tym jedynym, co niedostępnie wznosi się ponad poziom. To krew z krwi i kość z kości ogółu. To sięgający szczytów jeden z wielu, chociaż będący indywidualnością niepospolitą i nawet (co rzadsze w jego środowisku) umysłem wybitnym. (...) Człowiek ten, w którego wcieliło się skrajne poczucie odpowiedzialności za czyny własne i za los narodu, przeszłość ma osnutą mrokiem zbrodni; ale właśnie na tle zbrodni owej uplastycznia się wysokość etyki Robaka i etyki Mickiewiczowskiej.

Źródło: Juliusz Kleiner, *Dzieje Konrada*, [w:] tegoż, *Mickiewicz*, t. 2, Lublin 1998, s. 306.

Autentyzm oraz realizm tej kreacji porusza czytelnika po dziś dzień.

Twoje cele

- Wskażesz pozytywne i negatywne cechy i czyny Jacka – Robaka.
- Przygotujesz wypowiedź argumentacyjną, w której ocenisz życie i postęпки Jacka Soplicy.
- Scharakteryzujesz bohatera doby romantyzmu.

Bohater doby romantyzmu

Wzorce osobowe, jakie wykreowała literatura doby romantyzmu, odcisnęły swoje piętno na wielu pokoleniach Polaków. Niezwykłość i niepowtarzalność tych bohaterów wyrażała się w ich wolnościowym buncie, niestrudzonym dążeniu do prawdy, wierze w ideały, skłonności do poświęceń, szczerości wyrażanych uczuć oraz bezkompromisowości w dążeniu do wyznaczonego celu. Nikomu nie przeszkadzało, że były to także jednostki szalone, skrajnie **egocentryczne**, pełne **egzaltacji**, zmanierowane i bardzo często nieradzące sobie z wymaganiami, jakie niosła za sobą zwykła, codzienna egzystencja. Ta trwająca w ich umysłach burza namiętności fascynowała kolejne rzesze czytelników. Młody, tragicznie zakochany Werter; pozostający w nieustannej podróży w poszukiwaniu własnej duszy – Childe Harold z poematu Byrona; wkraczający na drogę występku w imię wyższych wartości – Karol Moor ze *Zbójców* Schillera; czy wreszcie, do granic obłędu marzący o potędze – Konrad z *Dziadów* Mickiewicza. Wszyscy oni, mimo ostatecznej klęski, przeżywali swoje życie mocniej, pełniej, dramatyczniej niż im współcześni. Taka postawa, na tle literatury dawniejszej, była nowością, która wręcz wykpiwała zastane w sztuce wzorce osobowe.

((Alina Kowalczykowa

Czym był romantyzm?

Romantycy, tracąc ufność w ład historii, nie mogli żyć w błogiej akceptacji istniejącego świata; musiała więc zmienić się także koncepcja człowieka. Odbijał się w niej, zapisany w kreacji bohatera literackiego, zachwyt nad niezmierzonymi perspektywami otwieranymi przy przekraczaniu granic racjonalnego poznania, ale też lęk i niepokój, wynikające z utraty osiemnastowiecznego zadufania człowieka we własną dominację nad światem. Olśnienie i niepewność. Olśnienie – bo jeśli romantycy ujrzeni świat jako nieskończenie otwarty, jeśli wierzyli w możliwość nawiązania mistycznego kontaktu z Bogiem i z naturą, to człowiek, jakiego widzieli oczyma duszy, musiał być na miarę tych oczekiwań. Musiał mieć poczucie misji i własnej mocy.

Źródło: Alina Kowalczykowa, *Czym był romantyzm?*, Warszawa 1990, s. 68–69.

Na tle legionu europejskich, literackich postaci romantycznych wyróżnia się Jacek Soplica. Jak wiele z nich, jest on **bohaterem dynamicznym**, który w trakcie trwania akcji utworu, pod wpływem dramatycznych przeżyć, zmienia się diametralnie.

I tak Soplica, z pełnego pychy i lekkomyślnego młodzieńca, którego wielkie uczucie doprowadza do całkowitego moralnego upadku, przeistacza się w księdza Robaka. Człowieka dojrzałego, odpowiedzialnego, głęboko zatroskanego o los ojczyzny, której poświęca resztę swojego życia. Pokorny, pełen cierpienia i poczucia winy zakonnik jest więc **antytezą** frywolnego szlachcica Soplicy. Robak jest gorliwym chrześcijaninem, który samotnie podąża ku bożemu i człowieczemu przebaczeniu:

((Juliusz Kleiner

Dzieje Konrada

Ale i ta droga bohaterska i cierniowa nie starczy jeszcze etyce Mickiewicza, którego sercu Jacek Soplica był przecież najbliższy wśród postaci eposu. Los jego układa poeta z tą nielitościwą bezwzględnością, z jaką Wallenrodowi kazał męką życia i samobójstwem zapłacić za zbrodnię narzuconą mu w heroicznym pełnieniu obowiązku narodowego.

Źródło: Juliusz Kleiner, *Dzieje Konrada*, [w:] tegoż, *Mickiewicz*, t. 2, Lublin 1998, s. 310.

Soplicę od wielu romantycznych bohaterów odróżnia niezrównany trud etyczny, jakiego się podejmuje po przywdzianiu habitu. Jest on więc postacią, na tle Mickiewiczowskich indywidualności, zupełnie nową artystycznie. Narysowaną z największym realizmem, nie tak egzaltowaną oraz przepoetyzowaną, jak chociażby Konrad.

((Mikołaj Grabowski

Teczka Jacka Soplicy

W polskiej mitologii nie uciekniemy od wątku „przeanielenia” bohatera. To właśnie Mickiewicz zrobił z podejrzanego szlachetki, warchoła, zawadiaki, a nawet mordercy, narodowego bohatera. Na grobie Jacka Soplicy zawisł krzyż: *...Właśnie o jego śmierci nadeszła wiadomość/ Do*

Warszawy w tę chwilę, gdy Cesarz

Pocztówka z ilustracją i fragmentem *Pana Tadeusza*
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

*Jegomość/ Raczył mu dać za
dawne czyny bohaterskie/ Legiji honorowej znaki kawalerskie./ Moją
konfederacką ogłaszam wam łaską:/ Że Jacek wierną służbą i cesarską
łaską/ Zniósł infamiji plamę, powraca do cześci/ I znowu się w rząd
prawych patryjotów mieści...*

Źródło: Mikołaj Grabowski, *Teczka Jacka Soplicy*, dostępny w internecie: <https://www.rp.pl/teatr/art3845321-teczka-jacka-soplicy> [dostęp 10.02.2022].

Tak twierdzi Mikołaj Grabowski, reżyser *Pana Tadeusza* – przedstawienia w Teatrze im. Osterwy.

Michał Elwiro Andriolli, *Ilustracja do „Pana Tadeusza”, Księga II, 1881*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

antyteza

(gr. *antithesis* – przeciwstawienie) – składniowy środek stylistyczny polegający na zestawieniu w jednej wypowiedzi dwóch przeciwstawnych, często wykluczających się logicznie stwierdzeń

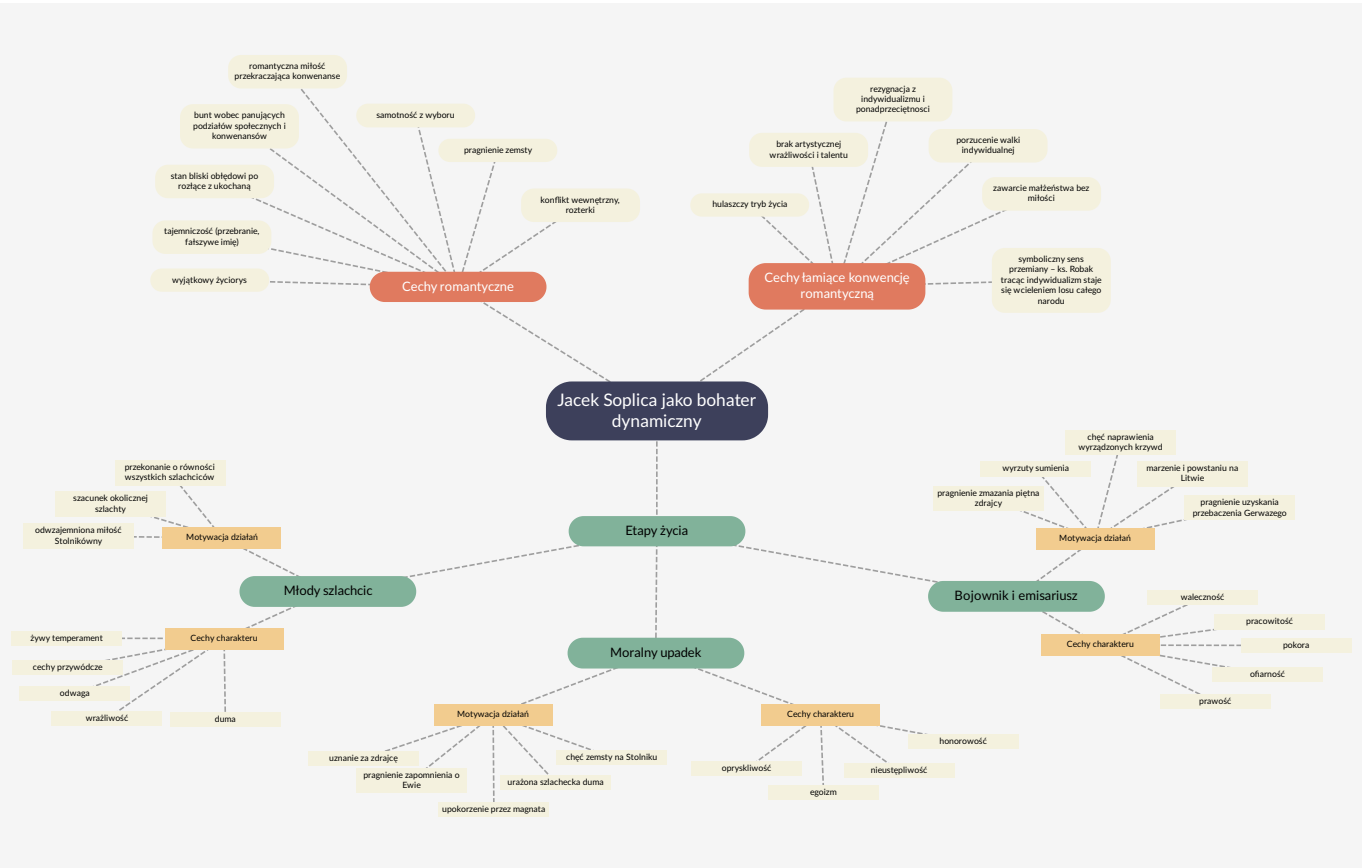
bohater dynamiczny

postać literacka, która zmienia się w trakcie trwania utworu; w jego życiu występuje konflikt przeciwieństw; jest trudna w ocenie, niejednoznaczna moralnie, obarczona winą tragiczną

Mapa myśli

Polecenie 1

Wyjaśnij, dlaczego Jacek Soplica nie jest typowym bohaterem romantycznym.

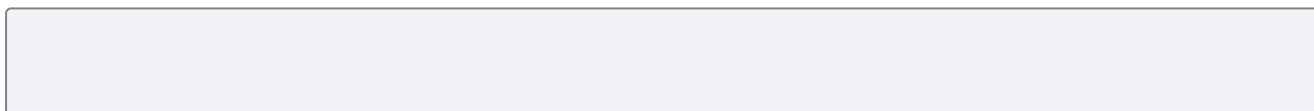

Polecenie 2

Scharakteryzuj postać Jacka Soplicy jako bohatera pozytywnego oraz negatywnego.

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i wyjaśnij, na czym polega tajemniczość postaci Jacka Soplicy i w jaki sposób wpływa na dynamizację bohatera.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P74LJX3sg>

Bogusław Dopart

Ksiądz Robak

Jeśli Ksiądz Robak jest istotnie człowiekiem o podwójnej tożsamości (sprawa to bowiem niepewna, lecz do czasu tylko bardzo prawdopodobna), w *Księdze trzeciej* pod bernardyńskim kapturem kryje już nie Żegota, lecz – po raz pierwszy w tekście tak nazwany: „pan Jacek, [...] Tadeusza ociec”. Gdy Sędzia skarży się Telimienie na starszego brata, iż daje się we znaki gospodarzowi Soplicowa kapryśnym zawiadywaniem z oddali losami swego syna, idący śladami Pilata, Pigoń czy Kleinera tropiciel zamysłów twórczych autora *Pana Tadeusza* nie może jeszcze z absolutną pewnością przesądzać, czy Ksiądz Robak to Jacek we własnej osobie, czy też przysłany pocziwemu bratu „na kark” przyjaciel w habicie i powiernik. Kto wie – a jeśli Mickiewicz szykuje dla swego nieobliczalnego bohatera efektowny powieściowy *come back*? Dopiero agitacja w karczmie Jankiela kładzie kropkę nad „i”: oto Jacek Soplica. Powrócił do kraju i do Soplicowa, wbrew cierpkim wyrzutom Sędziego, by ożenić syna, aby czuwać nad procesem o zamek i grunty Horeszkowskie i nad pojednaniem sąsiedzkim, aby nieść między współpowietników legionową dobrą nowinę. Powraca też z zamiarem zadośćuczynienia za przeszłą zbrodnię i krzywdę oraz pozbycia się odium, które ciąży na jego imieniu.

Spróbujmy pokrótce zebrać warunki zamknięcia akcji, to znaczy pomyślnego zwieńczenia usiłowań Soplicy-Robaka. Jedyną istotną przeszkodą w zamknięciu sporu sądowego jest zła wola Hrabiego, podszyta fanaberiami imaginacji. Ale Hrabia – człowiek honoru tylko dzięki kwestarzowi ratuje życie na polowaniu; to wystarczająca

przesłanka do zmiany postawy. Mściwość Gerwazego musiałaby tu ustąpić przed wolą pana – Horeszki po kądzieli (zresztą, nietrudno byłoby Mickiewiczowi wynaleźć epizod, w którym, by tak rzec, Robak ratowałby zaślepionego starca przed samym sobą). Z sedukcyj Telimeny Tadeusz gotów był sam się wyleczyć; wystarczyło postawić na jego drodze Zosię i pozwolić mu się z nią nareszcie porządnie rozmówić.

Niewątpliwie, bernardyński kwestarz mógłby osiągnąć swe cele jedynie jako człowiek godzien szacunku i zasługujący na wysoki autorytet, a więc pod warunkiem odsłonięcia swej pierwotnej tożsamości — z jednoczesnym wylegitymowaniem się swymi zasługami patriotycznymi. To z kolei wymusiłoby natychmiastową ponowną jego emigrację. Dlaczego miałby ginąć w Soplicowie dla dopełnienia swej ekspiacji? Uczynił wszystko, co było w jego mocy, wyrównał swe życiowe rachunki — może w przeczuciu rychłej ofiary na polu chwały, przecież zbliżał się wojenny rok 1809 — posiał ziarno legionowe na Litwie, zostawił synowi mir sąsiedzki, autorytet wśród szlachty i — komuż by innemu — pełny wgląd w sprawę konspiracji.

[...]

Mnich w głęboko nasuniętym kapturze, ustawicznie ponury sługa boży (a jeszcze syn duchowy świętego Franciszka!), słowem — człowiek maskujący oblicze, aby nie wypaść z gry jako walterscottowska „postać kierownicza”, to koncepcja forsownie literacka; a dodajmy, iż skuteczność maskowania się, nierozpoznanie Jacka przez brata, przez lokatorów soplicowskiego dworu, przez sąsiedztwo, wydaje się chwytem sensacyjnym, stosowanym z nadmiernym już naddatkiem literackiej umowności. Rzecz w tym jednak, iż tajemnica Soplicowskiego oblicza nie należy bez reszty do arsenału sensacji powieściowej — przeciwnie, jest w o wiele większym stopniu licencją poetycką, wprowadzającą w egzystencjalną symbolikę postaci. Ciemny zapis pamięci, kainowe piętno na sumieniu, czarna skaza hańby na imieniu szlacheckim i takiż kubrak banicji — to brzemień przeszłości Księdza Robaka. A wobec waśni zamkowej i zajazdu — trudno, aby nie trafił go demon zwątpienia i by nad jego wiarą nie stanęło widmo tragizmu. Świadczy o tym mnisi kaptur, jedna skarga przedśmiertna — i nic poza tym.

Polecenie 2

Wyjaśnij, na czym polega sensacyjny kontekst wątku Jacka Soplicy i w jaki sposób wiąże się z koncepcją bohatera dynamicznego.

Ćwiczenie 1

Zaznacz cechy właściwe bohaterom romantycznym.

☐ Skłonność do poświęceń.

☐ Buntowniczność.

☐ Idealistyczność.

☐ Skłonność do działania w grupie.

☐ Egzaltacja.

☐ Przeciętność.

Ćwiczenie 2

Sformułuj odpowiedź na pytanie, dlaczego Jacka Soplicę można nazwać bohaterem dynamicznym.

Słownik

Roman Pilat

badacz literatury, autor *Historii literatury polskiej*

Stanisław Pigoń

historyk literatury polskiej

Juliusz Kleiner

historyk i teoretyk literatury polskiej

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Jacek Soplica jako bohater dynamiczny

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry, *Balladyny* Juliusza Słowackiego;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

- 9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wskaże pozytywne i negatywne cechy i czyny Jacka - Robaka;
- przygotuje wypowiedź argumentacyjną, w której oceni życie i postęпки Jacka Soplicy;
- scharakteryzuje bohatera doby romantyzmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie przypominają sobie postać Jacka Soplicy z *Pana Tadeusza*. Następnie nauczyciel prosi o obejrzenie filmu *Pan Tadeusz* (1999) w reżyserii Andrzeja Wajdy. Podczas oglądania filmu uczniowie zastanawiają się nad pozytywnymi i negatywnymi cechami i czynami Jacka – Robaka

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji. Prosi uczniów o opinie na temat obejrzanego filmu oraz o wstępne informacje dotyczące postaci Jacka Soplicy.
2. Prowadzący zajęcia wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Następnie w parach przygotowują notatkę związaną z Jackiem Soplicą jako bohaterem dynamicznym.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Mapa myśli”. Chętna osoba na głos przedstawia informacje zamieszczone na mapie, a pozostali uczniowie wymieniają konkretne sytuacje z *Pana Tadeusza* uzasadniające prawdziwość stwierdzeń.
3. Prowadzący zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia – od najprostszych do najtrudniejszych. Każdy z uczniów robi to samodzielnie. Po ustalonym czasie wybrani uczniowie przedstawiają odpowiedzi, a reszta klasy wspólnie

ustosunkowuje się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie podają własne propozycje słów-kluczy do tematu wraz z uzasadnieniem (np. Pan Tadeusz, Jacek Soplica, ksiądz Nowak, Adam Mickiewicz, bohater dynamiczny, bohater romantyczny).
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Oceń postępowanie Jacka Soplicy / księdza Robaka. Bronisz czy oskarżasz bohatera utworu *Pan Tadeusz*? Przygotuj przemowę na temat postaci. Napisz w punktach konspekt, który pomoże ci w wypowiedzi. Pamiętaj, że każde przemówienie musi zawierać tezę, argumenty, apel do słuchaczy, pointę oraz podsumowanie.

Materiały pomocnicze:

- *Pan Tadeusz* – film w reż. Andrzeja Wajdy, 1999
- Bogusław Bednarek, *Epos europejski*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Mapa myśli”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.